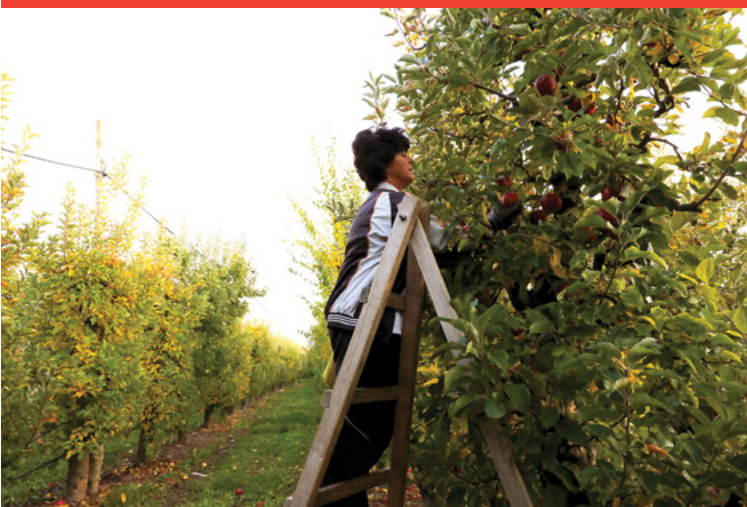

Правото на сопственост загарантирано со Устав, само 4% од руралните жени сопственички на имот

Васка Мојсовска, Претседателка на Национална федерација на фармери

„Драги мои жени земјоделки, мора да се бориме заедно против традиционалните норми што го попречуваат нашиот развој. Треба да инсистираме нашите ќерки да добиваат имот исто како и нашите синови. Ние сме тие што треба да ги научиме нашите деца дека имотот треба да се распределува еднакво. Ние сме тие што подеднакво ќе ја развиваме иднината на нашите деца, и, дека и мажите и жените имаат еднакви права на нивната земја и имот.“

Да се бориме заедно против традиционалните норми што го попречуваат нашиот развој, да инсистираме нашите ќерки да добиваат имот исто како и нашите синови.

Ова е пораката што жените од руралните средини во земјава ја испраќаат најмалку 20 години.

Но, дали од тогаш е нешто променето? Дали како општество успеавме да се поместиме од мртвата точка?

И денес, се уште, наметнатите традиционални норми се напишаниот закон кој доминира во послабо развиените подрачја. Тоа подразбира тежок живот за руралните жени. Иако се подеднакво успешни во нивната работа како и мажите, можностите на руралните жени се далеку поограничени. Некои ваквиот товар го носат со себе и кога, напуштајќи го селото, се преселуваат во град.

Статистиката покажува дека 64% од руралните жени не се активни на пазарот на трудот заради грижа за домаќинствата и децата, а 47% од невработените рурални жени вр-

шат неплатена работа на семејните фарми. Само 4.07% од жените се сопственици на имотот/куќата, за разлика од мажите на кои отпаѓаат 95.9%. И во однос на земјиштето бројките се поразителни: 12.01% од жените се сопственици на земјиштето, а мажите 87.99%. Само 9.65% од жените донесуваат одлуки за активностите поврзани со земјиштето, додека тоа во 90.35% го прават мажите. Половината, пак, од жените кои се сопственици на земјиште или 50%, не се активни во процесот на донесување одлуки за активностите поврзани со земјиштето¹.

Во истакнување на проблемите и предизвиците на жените во руралните средини во последните години, Националната федерација на фармери посебно работи со поддршка на Шведската организација за развој We Effect. Според НФФ, ако сакаме промена, овие принципи мора да се спроведуваат, мора да им се овозможи на што повеќе жени да ги изразуваат своите потреби. Особено треба да се зајакнат механизмите за учество на локално ниво, бидејќи руралните жени покажуваат ограничена свесност и доверба дека некој ќе го слушне нивниот глас, а уште помалку дека ќе бидат земен предвид при донесувањето одлуки.

Според Уставот на Северна Македонија, правото на сопственост на имот и правото на наследство се загарантирани. Ниту едно лице не смее да биде лишено од неговиот/нејзиниот имот или од правата што произлегуваат од него, без оглед на полот. Но, традицијата на наследување, како доминантна во руралните области, ги препознава само мажите како наследници. Во моментот, 27,81% од имотите во Северна Македонија им припаѓаат на жени, додека 72,19% им припаѓаат на мажи. Состојбата во руралните области е полоша, така што само 5% од жените се носители на сопственички права, и тоа, обично откако ќе станат вдовици². Повеќето од нив не ги доживуваат овие практики и традиции како дискриминирачки. Напротив, ги прифаќаат како нормални и им се покоруваат. Се смета дека жената ќе го „однесе“ имотот што го наследила во друга кука откако ќе се омажи и дека имотот нема да остане во семејството. Традицијата налага жената дури и да го одбие имотот ако и се понуди воопшто некаков дел.

¹ NFF Multidimensional Poverty Analysis Republic of Macedonia [Мултидимензионална анализа за сиромаштија], B. Petrovska-Mitrevska, E. Tuna, Skopje, 2017

² https://www.katastar.gov.mk/wp-content/uploads/rodova_ednakvost/izvestai/Godisen_izvestaj_z_a_ednakvite_moznosti_z_a_2019.pdf

Снежана Танева, производителка на сирење и млеко, сопственик на фарма во Мрзенци

Од мала во Мрзенци ја викаат „Снеже овчарката“. Жена-земјоделка која сакала да живее во град, но сепак ја продолжила семејната сточарска традиција. Денес заедно со брат и чува три крави, две телуња и околу 150 овци, има 3,5 хектари земјиште, произведува свежо млеко и месо. Снежана Танева сето ова го работи заедно со својот брат, но има и голема поддршка од сопругот. Постојано насмеана, непосредна, вели дека ништо не и е тешко иако има куп обврски – околу станот во Гевгелија каде што живее со семејството, околу децата и околу фармата во Мрзенци каде има штала и придружни објекти.

Моментно се соочува со неколку предизвици од кои два, потенцира, се клучни: фармата не и е легализирана, а во селото уште ја гледаат со обвинување и ја „по-

кажуваат со прст“ зашто веќе десет години токму таа е сопственик на стоката и земјата, а не брат и.

– Да се биде жена – земјоделец не е предност, туку голем предизвик. Јас засега добро се справувам со проблемите и упорно ја туркам сопствената приказна. Предрасудите, генерално, се уште постојат. Можеби полека се надминуваат, но тоа оди бавно и тешко. Конкретно, многу ретко може брат да и дозволи на сестрата да биде сопственик на фармата, како во мојот случај. По некое непишано правило, машкото мора да е „газда“, така е останато. Затоа, многу од моите соселани, па дури и роднини и пријатели и по десет години се уште ме осудуваат зашто добитокот и земјата се на мое име, а јас и брат ми така се договоривме и тоа е наша работа, вели Танева.

Обврските се огромни, обемни и комплицирани, додава, зашто се работи за чување животни кои бараат постојана грижа, нега и третман.

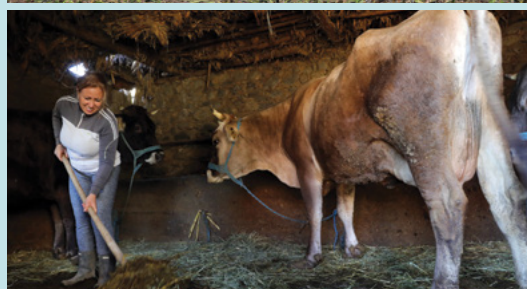
Фросина Георгиевска, производителка на јаболка од Ресен

„Зашто да работам за некој друг, кога можам за себе?“, било клучното прашање што ја поттикнало Фросина Георгиевска од Ресен да се занимава со земјоделство. Иако инженер – технолог, Георгиевска многу кратко работела на својата струка. Таа е одличен пример како една македонска жена, растоварена од секакви стереотипи и предрасуди, може да почне „од нула“ и да ја постигне својата цел.

Од некој што немал ниту еден метар квадратен земјиште, Георгиевска денес, заедно со својот сопруг, има 3,5 хектари овошни насади и 7.500 садници, а на нејзино име се еден трактор, атомизер, мулчер и ладилник. Георгиевска е сопственик и на кука во Ресен, каде живее со семејството. Сепак, земјиште на свое име нема, но во 2009 година, кога решила да стане регистриран земјоделец, ја земала под наем поголемата бавча од околу 0,3 хектари.

– Родена сум и изразната во Ресен, во семејство на интелектуалци кои немаа допир со земјоделството. И јас и сопругот сме инженери – технологи и на почеток воопшто не помислувавме дека ќе се занимаваме со земјоделство. Немавме ниту еден овоштарник, освен оној на татко му во селото Евла со околу 400 дрвца на 30 ари, иако нашиот преспански крај е познат по јаболкото. На структурата како технолог работев само четири години, од 2000 до 2004-та. Тој, пак, како технолог работеше до 2011 година, но платата му беше многу ниска. Сфативме дека всушност нема работа за технологи во земјава и на тој став сме уште. Не беше така во времето кога се одлучувавме што ќе студираме, технолог беше престижна професија. Законот денес не не штити и секој може да отвори мини фабрика за прехрана без да има технолог. Така, дојдовме во ситуација да оста-

Во однос на статусот жена-земјоделец, децидна е дека се гордее, а така, порачува, треба да се чувствуваат сите жени-фармери. -Жената-земјоделка од една страна е мајка, сопруга и работник, а од друга, столб на општеството, произведува храна: млеко, месо, сирење, зеленчук.

Посебно сега, во услови на корона пандемија, ние сме клучниот фактор од кој зависат сите. Но, многу е битно и жената земјоделка да знае да се цени, најпрво самата, зашто само така ќе си го обезбеди вистинското место во општеството.

неме на улица и конечно одлучивме да се занимаваме со производство на јаболка. Всушност, се преориентиравме кон земјоделство, раскажува Георгиевска.

Георгиевска порачува дека е редно нашите жени-фармери прво сами да се почитуваат и да се гордеат што произведуваат храна, зашто воедно се и мајки, сопруги и работнички, да ги отфрлат предрасудите околу сопственоста на имотот или механизацијата и редовно да се информираат, да ги следат новините, за да можат да ги искористуваат мерките за поддршка од државата и странските фондови.

Правата на сопственост стануваат обврзувачки со запис во земјишниот регистар, а процесот е детално објаснет со одредбите во Законот за сопственост и другите стварни права³.

Законот за сопственост го признава и имотот стекнат за време на брачната заедница како заеднички, предвидува запишување на двајцата сопружници во регистрите на сопственост, а во исто време дава можност само еден од нив да е запишан.

³ http://arhiva.mioa.gov.mk/files/pdf/dokumenti/zakoni/komunikacii/Zakon_za_sopstvenost_i_drugi_stvarni_prava_konsolidiran_032018.pdf

Арјанит Хоџа, министер за земјоделство, шумарство и водостопанство

Според податоците од ЕРЗС, од вкупно регистрирани 171 000 земјоделци, 21.7% се жени. Ова е мал процент и поттикнати од ова сознание Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство заедно со Министерството за труд и социјална политика и Националната федерација на фармери направи измена на мерката 115 „Поддршка за активен женски член во земјоделското домаќинство“ во Националната програма за развој на земјоделството и рурален развој за период од 2018-2022 година. Со оваа мерка се овозможи поддршка во вид на неповратна финансиска поддршка за започнување на дополнителна дејност на женски член на земјоделско стопанство запишано во ЕРЗС. Поддршката е во висина од 180 000 денари во вид на грант. Јас веќе неколку пати јавно кажав дека лично ќе се залажам оваа сума да се дуплира веќе од следната година. Унапредувањето на родовата еднаквост е едно од барањата кои ние треба да ги исполниме во процесот на подготовката на Република Северна Македонија за интеграција во Европската Унија. Во таа насока, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство презема низа на активности, со што покажува дека јасно ја препознава важноста на родовата еднаквост. Една од активностите се и Правилници за продажба од куќен праг кои имаат сериозен импакт во валоризацијата на трудот на жените земјоделки и домаќинки кои произведуваат домашни производи и ги продаваат на легален начин и притоа остваруваат одреден приход. Нивната финансиска независност ќе ги поттикне и да размислуваат да имаат имот на нивно име и да го зголемиуваат постоечкиот, особено ако се земе во предвид дека при бодирањето на многу јавни повици, доколку апликантот е жена, предвидено е повисоко бодирање со што на конкретен начин ги стимулираме нашите земјоделки активно да учествуваат.

Токму тука, во сегментот на наследувањето, се забележува и највисокото ниво на дискриминација. Руралната жена ретко е свесна за Законот и се соочува со прашањето на наследство. Нејзините очекувања се намалени до ниво на „згрижување“,

- односно обезбедување минимални услови за сместување и храна, така што сите нејзини наследни права „доброволно“ се префрлаат на мажот во куќата.

Според студијата „Мерење на нивото на зајакнување на жените во земјоделството во РСМ со примена на експериментален економски метод“, имплементирана во 2019 година од Факултетот за земјоделски науки и храна со поддршка на UN Women, 4.07% од жените се сопственици на имотот/куќата, 95.9% од мажите се сопственици на имотот/куќата, а 21.96%, нивните родители се сопственици на имотот/куќата. Во делот на сопственост на земјиште 12.01% од жените се сопственици на земјиштето, 87.99% од мажите се сопственици на земјиштето. 90.35% од мажите донесуваат одлуки за активностите поврзани со земјиштето и само 9.65% од жените донесуваат одлуки за активностите поврзани со земјиштето.

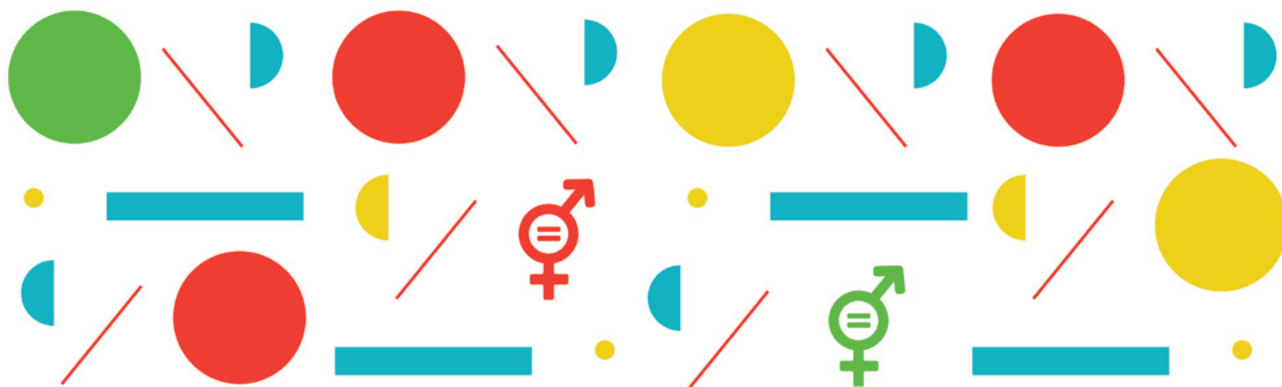
50% од жените кои се сопственици на земјиште не се активни во процесот на донесување на одлуки за активностите поврзани со земјиштето. ●

Јагода Шахпаска, министерка за труд и социјална заштита

Жените и мажите треба и мора да имаат еднакви права на човечки, социјален, економски и културен развој, како и подеднакво право на глас во општествениот и во политичкиот живот. Тоа е концептот на еднакви можности за сите, за кој јас се залагам и од кој не отстапувам во мојата професионална и политичка кариера. Доследно и целосно почитување на начелото на еднакво учество на жените и на мажите во сите области од јавниот и од приватниот сектор, еднаков статус, еднаков третман во остварувањето на сите права и во развојот на нивните индивидуални потенцијали преку кои тие придонесуваат во општествениот развој. Во остварувањето на овој концепт важна улога имаат и жените кои живеат во рурални средини. За жал жените во рурални средини сеуште се соочуваат со голем број на предизвици, а тоа е социјална исклученост, невработеност, родова дискриминација, нееднаква распределба на приходите и ресурсите, доминација на традиционалните норми, лишување од сопственост на земјоделско земјиште и имот, лишување од право на платено родителско отсуство, ограничени пристапи и понуда на образование, информации, здравствена зашти-

та, јавни и социјални услуги. Според податоците во 2019 година, од 300 договори за закуп на земјоделско земјиште во државна сопственост 76 договори се склучени со жени закупци. Затоа ние како Министерството за труд и социјална политика, Владата и сите институции, но и граѓанските организации сме обврзани преку конкретни мерки и планови, како и преку координирана акција да работиме на надминување на оваа состојба, преку вклучување на родовата перспектива во креирање на мерки, политики и стратегии кои се однесуваат на земјоделството и руралниот развој. Неопходна е постојана, координирана и системска акција за да има конкретни и видливи резултати.

EMPOWERED WOMEN, EMPOWERED ECONOMY

Implemented by

Инсертерот е подготвен во рамките на регионалната кампања „Зајакнати жени, зајакната економија“ поддржана од Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH во рамките на проектот „Поддршка на диверзификацијата на економските активности во рурални подрачја на Југоисточна Европа“ и GIZ Отворениот Регионален Фонд за Југоисточна Европа – Правни Реформи.